

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 22 (1433) 29 ТРАЎНЯ 2019 г.

Адміністрацыя Прэзідэнта Беларусі таксама адхіліла законапраект ТБМ “Аб дзяржаўнай падтрымцы беларускай мовы”

“Пытанні ўжывання беларускай мовы ўрэгуляваны дзейным заканадаўствам” - такі выніковы сэнс ліста, які атрымала з Адміністрацыі Прэзідэнта дэпутат Палаты прадстаўнікоў, старшыня Таварыства беларускай мовы Алена Анісім на законапраект аб дзяржаўнай падтрымцы беларускай мовы. Намеснік кіраўніка Адміністрацыі Уладзімір Жаўняк спасылаецца на тое, што паводле Канстытуцыі Беларусі дзяржаўнымі мовамі ў краіне з’яўляюцца беларуская і расейская мовы. А дзяржава гарантую свабоду выбару мовы выхавання і навучання. Чыноўнік спасылаецца і на закон “Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь”.

Анісім А. М.
бул Савецкая, д. 11,
г. Мінск

Паважаная Алена Мікалаеўна!

У Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь разгледжсаны праект Закона “Аб дзяржаўнай падтрымцы беларускай мовы”.

Пагаджаючыся з неабходнасцю развіцця беларускай мовы, мяркуем неабходным адзначыць, што згодна з артыкулам 17 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь дзяржаўнымі мовамі ў Рэспубліцы Беларусь з’яўляюцца беларуская і руская мовы. Кожны мае права карыстацца роднай мовай, выбіраць мову зносін. Дзяржава гарантую ў адпаведнасці з законам свабоду выбару мовы выхавання і навучання (частка трэцяя артыкула 50 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь).

На ўрэгульванне адносін у галіне развіцця і ўжывання беларускай, рускай і іншых моў, якімі карыстаецца насельніцтва рэспублікі ў дзяржаўным, сацыяльна-эканамічным і культурным жыцці, ахову правоў і свабод грамадзян Рэспублікі Беларусь, замежных грамадзян і асоб без грамадзянства ў гэтай сферы, выхаванне паважлівых адносін да нацыянальнай гіднасці чалавека, яго культуры і мовы накіраваны палажэнні “Закона Рэспублікі Беларусь ад 26 студзеня 1990 г. № 3094-XI “Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь”.

Такім чынам, пытанні ўжывання беларускай мовы ўрэгульваюцца дзеючым заканадаўствам.

Намеснік Кіраўніка Адміністрацыі
Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь У.Р. Жаўняк.

Ліст з Прэзідэнцкай Адміністрацыі стаў трэцім наkont законапраекту ТБМ. Раней ініцыятыву не падтрымалі Нацыянальны цэнтр заканадаўства і прававых даследаванняў і Міністэрства юстыцыі.

Старшыня ТБМ мяркуе, што рашэнне наконт таго, што рабіць далей, будзе прынятае на паседжанні Рады Таварыства.

Алена Анісім лічыць, што найболыш важнае ў законапраекце - гэта заходы дзеля таго, каб выраўняць становішча з беларускай мовай, якое склалася ў грамадстве, асабліва ў стасунках з дзяржаўнымі органамі; каб вярнуць ёй статус дзяржаўнай мовы і напоўніць яго адпаведным зместам.

ISSN 2073-7033

Паводле Рады ё
Свабода.

Традыцыйны фэст прайшоў у Вайцюшках

Салаўінія трэлі, по-
свісты драздоў, цінькание
сінічак раздаваліся ў лесе
над Нёманам з чацвёртай
гадзіны раніцы. Птаства сва-
ім звонкім шчабягтаннем ві-
талі ўзыход сонечка. У лесе
сярод густой і свежай зялён-
ай травы жаўцелі курасле-

пы, зацвіталі суніцы. Уся на-
вакольная прыгажосць пры-
цягвала турыстаў, якія выр-
валіся з каменных абдымкаў
горада.

На аграбядзібе Вай-
цюшкі 25 траўня адбыўся
рэгіянальны фестываль па-
эзii і аўтарской песні "Са-

лаўё". Напярэдадні яго па-
запрашэнні музыкі Змітра
Вайцюшкевіча на пленэры
працавалі мастакі з Гародні
і Менска: Валянціна Шоба,
Уладзіслаў Стальмахаў, Га-
ліна Раманава, Таццяна Гар-
дашнікова, Ілона Касабука.
Яны аздобілі сядзібу карці-
намі і стылізаванымі драў-
лянімі скульптурамі. Напісаныя ў bla-
кітных колерах, з’яві-
ліся “Анёлы Вайцю-
шкі”. Вясёлых ко-
цікаў стварыла Тац-
цяна Гардашнікова,
каляровымі драўля-
нымі круглячкамі
ўпрыгожыла сцяну
дома Галіна Рама-
нава.

Наталіць пра-
гу да культурнага ад-
пачынку прыехалі
госці з Ліды, Бяро-
заўкі, Менска, Берас-
ця. Сярод удзельні-
каў былі маладыя беларускамоўныя ба-
цькі з дзецьмі.

У фэсце “Салаўё”
ўзялі ўдзел Віталь Рыжкоў,

Сяргей Башлыкевіч і іншыя.

Літаратар і музыка Міхail

Валодзін презентаваў сваю

кнігу “Прапетая біяграфія”.

На завяршэнні паэтычна-

музычнага свята гаспадар

сядзібы Зміцер Вайцюшке-

віч выканаў лепшыя песні са

свайго рэпертуару. Самы

лепшы канцэрт - канцэрт, які

гучыць пад адкрытым не-

бам, для зорак і птушак, дрэ-
ваў і камянёў, і самых вер-

ных слухачоў. Прагучалі пе-

сні пра матуль, пра каханне,

прое пасля нас... Музыка і госці

ўзгадалі Алеся Ліпая, які не-

калькі гадоў таму быў удзе-

льнікам фэсту “Салаўё”.

Прагучала яго песня “І на-

вучу ляташь”.

Купанне ў Нёмане,

частаванне юшкай з рыбі

і грачанай кашай з дымком

падбадзёрылі гараджанаў,

надалі новых сіл і натхнення.

Эла Дзвінская,
фота аўтара.

Перапіс населініцтва - 2019

Моўны закон ва Украіне: у чым сутнасць закона пра мову і як будуць караць за непавагу да дзяржаўнай мовы

14 траўня дэпутаты Вярхоўнай Рады Украіны адхілілі ўсе пастановы пра адмену прынятага закона пра функцыянаванне украінскай мовы як дзяржаўнай.

Адразу ж пасля гэтага спікер парламента Андрэй Парубій гэты закон падпісаў.

Прэзідэнт Пётр Парашэнка падпісаў закон неадкладна, пакуль яшчэ знаходзіўся на пасту прэзідэнта.

Нагадаем, 25 красавіка Рада прыняла моўны закон. Дэпутаты набралі 278 галасоў за прынятага закона пры неабходных 226 галасах.

Аўтарамі закона праекта сталі 33 дэпутаты з розных фракцый. Ён прадугледжвае адмену закона "Пра асновы дзяржаўнай моўнай палітыкі", а замест яго пропануе ўвядзенне абавязковага выкарыстання украінскай мовы практычна ва ўсіх сферах грамадскага жыцця.

Мы разбраліся, у чым сутнасць закона пра ўкраінскую мову, каго ён кране і наколькі готовыя службоўцы і супрацоўнікі сферы абслугоўвання да новаўвядзення.

Каго кране

Закон прадугледжвае, што ўкраінская мова павінна выкарыстоўвацца ў дзяржслужбe, афіцыйных дакументах, адміністрацыйнай і медыцынскай сферах, кінатэатрах і тэатрах, фэстах, пры абслугоўванні спажыўцоў, у працуных адносінах, публічных мерапрыемствах, рэкламе, СМИ, інтэрнэце і тэлебачанні.

Дзеяние закона не распаўсюджваецца на сферу прыватных зносін і здзяйсненне рэлігійных абрадаў.

За парушэнне закона прадугледжаны штрафы. А публічна зневажэнне ці грэбаванне ўкраінскай мовай будзе нават падставай для прызначэння да крымінальнай адказнасці.

Службоўцы і медыкі падрыхтаваліся

Кіеўскія службоўцы кажуць, што не дасведчаных украінскіх калегаў у сталіцы практычна не засталося.

- Яшчэ некалькі гадоў назад з'явілася новаўвядзенне, што без дакумента пра атэстацыю на мове на пасаду дзяржслужбоўца не возмуць. Гэта абавязковая ўмова, і ўсе службоўцы даўно здалі гэтыя іспыты. Таму такой праблемы для дзяржслужбы, прынамсі ў Кіеве, даўно не існуе, - распавёў нам адзін са службоўцаў.

У медыцынскай сферы, запэўніваюць лекары, таксама ніякіх проблем няма.

- Я заканчваў медынстытут на рускай, ведаю ўкраінскую. Таму з паціентамі могу вольна гаварыць на любой мове. Но ёсьць людзі, якія прынцыпова не жадаюць пераходзіць на іншую, і я ў гэтым ніякай праблемы не бачу, - сказаў нам кіеўскі педыятр Мікалай Фірсаў.

У кінатэатрах расійская фільмы практычна не паказваюць, а замежныя даўно дублююць на ўкраінскай.

Афіцыянальны пашлюць на курсы пасля штрафаў

Што да рэтаранаў, то ўладальнікі

пакуль не гатовыя масава адпраўляць сваіх супрацоўнікаў на курсы па ўкраінскай.

- Адзінкі праводзяць курсы па ангельскай і ўкраінскай са сваімі супрацоўнікамі. Гэта звязана з вялікай цяжкай кадраў. Адсоткаў 50 афіцыянальных месец працуецца, а потым звалняюцца. Таму курсы немітазгодныя. Што да абслугоўвання, то на нарадах персаналу раянца, што пажадана размаўляць з кліентамі на ўкраінскай. Хоць бы першы раз. А далей усё будзе залежаць ад таго, на якой мове адкажа клиент. Але ў рэальнасці мала хто так робіць. Калі паводле новага закона будуць за рускую мову караць штрафамі, то, вядома, яны адправяць супрацоўнікаў на курсы. Калі ніякай адказнасці не прадбачыцца, то ўсё пакінучь, як ёсьць. Дапускаю, што сачыць за выкарыстаннем украінскай мовы будуць толькі тыя рэстаратары, якія захочуць пазбегнуць скандалаў. Бо часам трапляюцца наведвальнікі, якія "шыхтуюць" персанал за тое, што іх не так абслуžылі", - распавяла нам прэзідэнт кампаніі Рэстаранны кансалтинг Вольга Насонава.

Чакалі 150 гадоў

Культуролаг і літаратуразнаўец Вадзім Скуратоўскі нагадвае - украінская мова была забаронена ў 1876 годзе. Тады расійскі цар Аляксандар II выдаў так званы Эмскі указ, які ўводзіў цвёрдыя амежаванні на выкарыстанне ўкраінскай мовы ў Расійскай імперыі.

- Указ забараніў усе вусныя і друкаваныя варыянты ўкраінскай мовы на тэрыторыі Наддняпроўскай Украіны. З таго часу пачалася абсолютная атака супраць украінскай мовы і працягвалася да сённяшняга дня. І толькі цяпер, праз паўтара стагоддзі, спынілася гэтая атака, - кажа Скуратоўскі.

Па яго словам, цяпер у краіне ладзяцца дыверсіі супраць украінскай мовы. Але з-за закона яны сыдуць на нішто.

- Уесь гэты час некаторыя дэпутаты на суржыку палохаюць, што ўсё дрэнна ў гэтым законе, ад "А" да "Я". Іншыя палохаюць канфліктамі з Польшчай і Вугоршчынай, да якіх нібы прывядзе прынятага закона. Гэта і ёсьць дыверсія. На вялікі жаль, за апошнюю паўстагоддзя ўкраінцаў прывучылі не паважаць родную мову. Гэта ўсё не знікне за адзін дзень, але зараз будзе натыкацца на юрыдычныя бар'еры, - упэўнены культуролаг.

Сыдуць гады і стагоддзі

Па словам палітычнага аналітика, эксп-дэпутата і кіраўніка мастацкага аўтад

нання Апошняя барыкада Алексія Донія, важнасць закона ў тым, што менавіта ўсвядмленне сябе ўкраінцам пачалося з выкарыстання новай літаратурнай мовы.

- Спачатку гэта быў Iван Катлярэўскі, потым харкаўскі і кіеўскі інтэлігенты. Менавіта з украінскай мовы пачаўся рэнесанс украінскай культуры. І ўесьць час працягвалася барацьба за права яе выкарыстання. За апошнюю стагоддзе мова развівалася нераўнамерна. Украінцы, якія жылі ў Аўстра-Венгрыіне, пераходзілі на нямецкую, у Расійскай імперыі - на рускую. І з таго часу ва Украіне супяречнасці, якія ўсюды ёсьць паміж горадам і вёскай, ператварыліся ў супяречнасці паміж рускамоўным горадам і ўкраіномоўнай вёскай. І гэта наш крыж, які трэба было змяніць, - кажа Доній.

Па яго словам, змены ў лепшано бок, адбываюцца не пасля Майданаў, а ў канцы 80-ых гадоў.

- Першы прарыўны закон пра ўкраінскую мову быў прыняты ў 1989-ым, яшчэ пры УССР. Як карэнныя кіяўлянін, могу сцвярджаць, што паступовы працэс пачаўся яшчэ тады. І я ўесь час кажу, што на гэты працэс патрэбныя калі не дзесяцігоддзі, то стагоддзі. Ён не адбудзеца аднамомантава. Але ён ні ў якім разе не павінен быць гвалтоўным, - удакладніў эксперт.

Пугай і пернікам

Пакуль жа ўкраінцы саматугам адстойваюць права на дзяржаўную мову. Адны ідуць у суды, якія абавязваюць рускамоўных пры абслугоўванні пераходзіць на ўкраінскую.

Напрыклад, Лычакаўскі суд Львова прызнаў, што супрацоўнікі "Украінскай чыгункі" неправамерна адмовіліся абслугоўваць пасажыра на ўкраінскай. Мужчына пажаліўся, што ў цягніку "Чарнаўцы-Адэса" праваднікі размаўлялі з ім на рускай, прычым груба і непаважліва. Таму пасажыр спачатку напісаў водгуку "Кнізе скарагаў", а потым яшчэ і звярнуўся ў суд.

Іншыя - за мірны план. Алексі Доній з'яўляецца заснавальнікам бясплатных курсаў украінскай мовы. Цяпер іх праводзяцца ў 25 гарадах краіны.

- Я ініцыяваў, а зараз ужо дзесяці са мастойна іх праводзяць. Але гэта добраахвотніцкі праект, які, што паказальна, праводзіцца высілкамі актыўістаў, а не дзяржавы. Галоўны дэвіз курсаў: "Навучы сябра размаўляць на ўкраінскай". Гэта кажа пра тое, што кожны чалавек, які размаўляе на рускай ці іншай мове, але жадае вывучыць украінскую, ужо з'яўляецца сябрам. Гэта значыць, ні ў якім разе не павінна быць прымусу, а падахвочванне і рука сябра. Гэта вельмі важная рэч, таму што любыя іншыя спробы могуць прывесці да процілеглых наступстваў. І дзяржава паказаць сістэмнасць і паслядоўнасць. А ўкраінскае грамадства павінна садзейнічаць, але рабіць гэта ў прыязнай манеры. Тады не будзе магчымасці дзейнічаць варожай пропагандзе, а ў грамадстве не будзе расколу.

Рэсурс "Галоўрэд".

Беларусаў запрашаюць на "Агульную дыктоўку"

1 чэрвеня ў Беларусі пройдзе масавая "Агульная дыктоўка" па беларускай мове. Напісаць яе можна будзе дома альбо ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Маштабная ініцыятыва прымеркавана да 400-годдзя выхаду "Граматыкі" Мялеція Сматрыцкага - книгі, якая больш за 200 гадоў была вядучым выданнем па славянскай філагії, паведамілі ў кампаніі "Лідская піва", якая з'яўляецца арганізаторам праекта. Напісаць дыктоўку можа любы ахвочы незалежна ад узросту і роду заняткаў. При гэтым арганізаторы свядома выбіраюць тэкст павышанай складанасці, каб звярнуць увагу на багацце, самаідэнтычнасць і асаблівасці беларускай мовы. Каб стаць удзельнікам, трэба зарэгістравацца на старонцы праекта і ў пазначаны час дадзьціца да сотняў беларусаў, якія будуць пісаць дыктоўку на роднай мове. Сёлета арганізаторы забяспечваюць радыётрансляцыю дыктоўкі на хвалях радыёстанцыі "Культура" (102,9 FM у Менску, 88,5 FM у Брэсце, 99,3 FM у Віцебску, 91,5 FM у Гомелі, 95,0 FM у Гродні, 99,1 FM у Магілёве). Прамая трансляцыя пачненца а 12 гадзіні адначасова са старонкамі дыктоўкі ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Для праверкі трэба будзе адправіць сваю працу праз форму на сайце lidskae.by. Правяршаны ўсе дыктоўкі будуць прафесійныя філолагі. Арганізаторы звяртаюць увагу, што выпраўленні будуць улічвацца на карысць ўдзельніка. Вынікі дыктоўкі стануть вядомыя праз 5-7 рабочых дзён, і кожны ўдзельнік атрымае электронны сертыфікат аб удзеле. Арыгінал тэксту дыктоўкі будзе апублікаваны на старонцы праекта, каб кожны мог праверыць свой вынік. "Проект "Агульная дыктоўка" накіраваны на папулярызацыю беларускай мовы. Неардынарны фармат дазваляе ўдзельнікам згуртавацца і знайсці аднадумцаў па агульных інтаресах, - адзначылі ў кампаніі "Лідская піва".

Папулярызацыя беларускай мовы - важны напрамак карпаратыўнай сацыяльнай адказнасці "Лідскага піва". Кампанія рэгулярна праводзіць акцыі і фестывалі на беларускай мове і выкарыстоўвае яе ў сваёй камунікацыі. Проект "Агульная дыктоўка" ў 2019 годзе праводзіцца кампаніяй "Лідская піва" пры падтрымцы канала "Культура" Беларускага радыё.

Беларускае Радыё Рацыя.

Прымаўкі і прыказкі Вялейшчыны (ад бацькоў, землякоў і з кніжак)

(Заканчэнне. Пачатак у папяр. нумары.)

364. Свяя сярмянка нікому ня цяжка.

365. Свяя хатка як родная матка.

366. Сем пятніц на тыдні (Чалавек з нетрываючай думкай).

367. Сем разоў адмераць - раз адрэзачь (Разважлівы падыход да справы).

368. Сёмая вада на кісялі (Далёкая радня).

369. Сівізна ў бараду, а чорт у галаву (Дурнота).

370. Скажы дурню памаліца - лоб разаб'е.

371. Скора каты робяцца, ды сляпніва родзяцца (Небяспека паспешлівасці).

372. Скрыпучас дрэва доўга расце (Тому, хто любіць скардзіцца на сваё здароўе).

373. Слова лечыць і калечыць (Прамаўляць узважана).

374. Словам (языком) не накорміш.

375. Слова як птушка: выпусці - ня вернеш.

376. Слоў на венер не кідае (Абавязковы, не пустаслоў).

377. Слухай вухам, рабі брухам (Не адлучайся ад справы).

378. Спаў як пшаніцу пра даўшы (Моцны працяглы сон).

379. Старасць - ня радасць.

380. Стары друг лепиш за новых двух (Каштоўнасць сталага сяброўства).

381. Стары конь баразны не псеу (Досвед мае значэнне).

382. Стаяць на галаве (Вэрхал).

383. Стаяць, як укананы (Ніякіх зрухаў).

384. Столкі гадоў, як у Сьвіры жыдоў (Незлічона).

385. Сумеў узяць - умей вярнуць (Пазыка).

386. Сучка ня дасць, сабака ня возьме (Усё з дазволу).

387. Сыты галоднаму не раўня.

388. Святое месца пустым не бывае.

389. Слязамі рады не дасі.

390. Сябе загубіш, калі чужую жонку прыгубіш.

391. Сядзець на карку (Утрыманець).

392. Сядзі ў будзе (будынку) і чакай, што будзе.

393. Талер маленькі, але даражэнкі.

394. Тая світа, ды налева пашытга.

395. Твае кляты - табе ў пяты (Зваротнасць праклёну).

396. Той не памыляецца, хто ад работы ўхіляецца.

397. Трапіла жучка ў панская ручкі.

398. Трымаць язык на прывязі (Маўчаць).

399. Тры чвэрці да смерці (Доўга жыць).

400. У Бога днёў многа - паробім (Неабходнасць адпачынку).

401. Убраўся ў жупан і думае, што пан (Зазнайства).

402. У галаву зайшло (З'явілася думка).

403. У гасцёх добра, а дома лепей.

404. Узыход (заход) сонца не адменіш (Непазбежнасць).

405. Узляпіш высока - баюча падаць.

406. Узяўся за гуж, не калі, што ня дуж (Даводзіць справу трэба да канца).

407. У каваля (...) руки залатыя (Майстровы чалавек).

408. У каго адвага, у таго перавага.

409. У каго добро вядзеца, у таго й певень нясецца (Дбайнісць).

410. У калодзісь вады не ліоць, і ў лес дроў не вязуць (Думайць трэба).

411. У калхозе добра жыць - адзін косіць, сем ляжыць.

412. У кожнага кавалера свая манера.

413. У маладосці шмат дурносці.

414. У сваёй хаце ў дзіркі грэюць (На радзіме прасцей жыць).

415. Усе мае зборы - лапцы ды аборы.

416. Усё добра паравое (і нараджэнне, і смерць).

417. Усё міненца, адна прыуда застаненца.

418. У страху вочы вялікія (Боязь).

419. У студніо вады ня ліоць, а ў лес дроў не вязуць.

420. У судзе праўды ня знайдзеш, а на кірмашы - долі.

421. Усяму свой час.

422. У цеснаце, ды ня ў крыўдзе.

423. У ціхім балоце чэрці водзяцца (Асцерагайся маўклівага).

424. У чужую бажніцу са сваім статутам ня ходзяць.

425. Хвала рукам, што пахнучы хлебам (Пашана працавітаму чалавеку).

426. Хвалілася Ганна, што выйдзе за пана (а той ня ўзяў).

427. Хоць за старца, абы не асташца.

428. Хоць касой касі (Багаты ўраджай грыбоў, ягад).

429. Хоць кол на галаве чашы (Упарты чалавек).

430. Хоць не багаты, але зухаваты.

431. Хоць ў будане жыць, але з мілым быць (Першынства кахрання, духоўнай еднасці).

432. Хочаш па-воўчы жыць, мусіш па-воўчы й выць.

433. Хочаш працасці, ідзі красці (Жыві сумленна).

434. Хочыцца, ды недаскочыцца (Аднаго жадання мала).

435. Хто байца, таму ўваччу дваіца.

436. Хто б навучаў, а ты б лепей памаўчаў.

437. Хто грукаецца, таму адчыняюць (Не спадзяйвяйся на кагосьці).

438. Хто дбае, той мае (Клопат і заможнасць неадлучныя).

439. Хто жонку добрую мае, той гора ня знае.

440. Хто зашматжадае, той нічога ня мае.

441. Хто з працай дружыць, той ня тужыць.

442. Хто каго любіць, той таго чубіць.

443. Хто нерызыкне, той ня мае.

444. Хто паразя ўкраў, таму ўвшышу вішчыць (Рана ці позна стане вядома).

445. Хто працуе, той не сумуе.

446. Хто пытае, той ня блудзіць, хто шукае, той знаходзіць.

447. Хто рана ўстае, таму Бог дае (Руплівасць).

448. Хто спіць, таго не будзіць, хто на сяле, па таго не хадзіць (Ня клікаць есці не занятых спрэвай).

449. Хто сябе хваліць, таго пярун спаліць.

450. Хто ў боб, хто ў гарох (Адно і тое ж).

451. Хто ўлетку балюе, той узімку галадуе.

452. Хто цярплівы, той ішчаслівы.

453. Хуткі паспех - людзям на смех.

454. Цікаўнай Амілі нос прышчамілі (Залішнія цікаўнасці).

455. Ші пан, ці прапаў (Рызыка).

456. Ці стары - ці малы (Нямудрыя дзеі).

457. Ціхая свіння глыбака рые (Падазронасць).

458. Цішэй ездеш - далей будзеш (Абачлівасць).

459. Цішэй за ваду, ніжэй за траву (Паводзіць сціпла, не-прыкметна).

460. Цяплю (пара) касі ня

ломіць.

461. Цярпі, Зося, раз прышлося.

462. Цярпук лопніў (Скончылася трыванне).

463. Чаго ня хочаш самому, не чыні другому.

464. Чалавек без сяброў, як печ бяз дроў.

465. Чакаць з мора надвор'я (Нязбытная надзея).

466. Час - гроши (Каштоўнасць часу).

467. Чорт яго ведае (Няўпэўненасць).

468. Чорту душу аддаў (Загінуў непрыстойна).

469. Чужую бяду адным пальцам развяду.

470. Чужым дабром не ўзбагацішся.

471. Чужым розумам жыве (Не мае сваёй думкі).

472. Чувон, ды ня веда ма, дзе ён (Недакладнасць).

473. Чым багаты, тым і рады.

474. Шмат вады вышыяла (Даўняя падзея).

475. Што галава, то розум (Важнасць іншай думкі).

476. Што гарохам аб спяну (Безвыніковае тлумачэнне).

477. Што душа мае, то ў прымае (Адпаведнасць патрэбай).

478. Што занадта, то ю здорава (Усё добра ўмеру).

479. Што зранку, то ю да вечара (Пра надвор'е ў ня толькі).

480. Што люблю, то ю раблю.

481. Што ні атрымліваеща - да лепшага (Ня варта адчайвацца, шкадаваць).

482. Што ні зрабі - усё дрэнна (Цяжка дагадзіць).

483. Што ні край, то свой звычай.

484. Што пасееш, то ю пажнеш (Рабіць дабро).

485. Што прайшло, таго ня вернеш.

22 траўня на сходзе лідскіх літаратаў у Лідскай раёнаўнай бібліятэцы імя Янкі Купалы была прадстаўлена першая кніга з серыі "Лідскі кнігазбор", заснаванай Лідскай гарадской арганізацыяй ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" і Гарадзенскім абласным аддзяленнем Саюза беларускіх пісьменнікаў. Гэта "Збор твораў" найвыбітнейшага лідскага гісторыка Міхала Шымялевіча, выдаўнены ў гарадзенскім выдавецтве "ЮрСаПрынт".

"Збор твораў" - першая і адзіная кніга Міхала Шымялевіча, якая выйшла праз 60 гадоў пасля яго смерці (да рэвалюцыі выходитзе дзе не вялікія брашуркі, пры Польшчы былі напісаны і надрукованы ў перыядычным друку многія артыкулы, але кніг не было).

"Збор твораў" выдаўцы не адважыліся называць "Поўным зборам твораў", бо вядома, што ў нейкай газеце застаўся не знайдзены яшчэ адзін артыкульчик, а, можа, і яшчэ што дзе скавалася.

Тым не менш у "Збор твораў" увайшлі наступныя працы, згрупаваныя па раздзелах:

Частка 1. Ліда і мястечкі Лідчыны

1. Горад Ліда і Лідскі замак. Надрукавана: Віленскі календар. Вильно, 1906. С. 37-57. Пераклад Станіслава Судніка.
2. Горад Ліда ў 1938 г. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Mias- to Lida w 1938 roku // Ziemia Lidzka. 1938. № 11. S. 143-146. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
3. Белагруд. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Bialohrud // Ziemia Lidzka. 1936. № 2. S. 5-6.; 1936. № 3-4. S. 2-3.; 1936. № 5. S. 2.; 1936. № 6. S. 11-12; 1936. № 7. Пераклад Станіслава Судніка.

4. Борці і Барцянская воласць. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Bortie i wlosc Borcianska // Ziemia Lidzka. 1939. № 4-5. S. 109-117.; № 6. S. 161-168. Пераклад Станіслава Судніка.

5. Нататкі да манаграфіі Жалудка. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Szkice do monografii Zoludka // Ziemia Lidzka. 1937. № 2. S. 22-23; 1937. № 3. S. 27-28; 1937. № 4. S. 45-46; 1937. № 5. S. 50-52; 1937. № 9. S. 100-101; 1937. № 10. S. 106-107; 1937. № 11. S. 121-122; 1937. № 12. S. 131-132. Пераклад Станіслава Судніка.

6. Дворышча і Тракелі. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Dworzyszcze i Trokiele // Ziemia Lidzka. 1939. № 3. S. 82-91. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
7. Тры вёскі ў паўстанні 1863 г.: Дубічы, Шаўры, Нача. Рукапіс захоўваецца: Michal Szymielewicz: Historia wsi Dubicze i Nacza na Litwie // Fundacja-Zaklad narodowy im. Ossolinskich. Katalog Rekopisow akcesyjnych Akc. 17/56. S. 1-8. Пераклад Станіслава Судніка.

8. Яўрэі Шчучына. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Zydzi w Szczuczynie Nowogrodzkim // Ziemia Lidzka. 1938. № 1. S. 13-14. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
9. Спроба класіфікацыі зямель. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Proby klasyfikacji gruntow na ziemi lidzkiej // Ziemia Lidzka. 1938. № 7-

Збор твораў Міхала Шымялевіча

8. S. 95-97. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

Частка 2. Даўнейшае Наваградскае ваяводства

10. Даўнейшае Наваградскае ваяводства. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Da- wne wojewodztwo nowogrodzkie // Ziemia Lidzka. 1938. № 2. S. 19-21.; 1938. № 3. S. 31-32.; 1938. № 4. C. 43-45.; 1938. № 5-6. C. 63-65. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

Частка 3. Адукацыя на Лідчыне

11. Пра гімназію, якая раней існавала ў Лідзе. Надрукавана: Міхаил Шымелевіч. О гімназии, которая ранее сущесвовала в Лиде // Лідское Слово. № 5, 14 декабря 1912. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
12. Гісторыя лідскіх піяраў. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Dzieje pijarow lidzkich // Ziemia Lidzka. 1936. № 9. S. 2-4.; 1937. № 1. S. 2-3.; 1937. № 3. S. 32-33.; 1937. № 4. S. 44.; 1937. № 6-7. S. 62-67. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

Частка 4. Людзі Лідчыны

13. Адкуль паходзіць род Адама Мікевіча. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Skad pochodzi rod Adama Mickiewicza // Ziemia Lidzka. 1938. № 9. S. 113-116. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
14. Алхімік з Шайбакполя. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Alchemik z Szejbakpolu // Ziemia Lidzka. 1936. № 6. S. 3. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
15. Стары дакумент. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Stary dokument // Ziemia Lidzka. 1938. № 12. S. 151-153. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
16. Са старой кніжкі. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Ze starej ksiazki // Ziemia Lidzka. 1937. № 12. S. 140-142. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

Частка 5. Дарогі і пошта Лідчыны

17. Карапалеўскі тракт. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Trakt krolewski // Ziemia Lidzka. 1936. № 2. S. 9-11. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
18. Польскі тракт. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Trakt polski // Ziemia Lidzka. 1937. № 8. S. 82-83. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
19. Даўняя пошта і тэлеграф на Лідчыне. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Dawna poczta i telegraf w ziemi lidzkiej // Ziemia Lidzka. 1939. № 1. S. 1-9.; 1939. № 2. S. 53-63. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
20. Ангарыя на Лідчыне. Надрукавана: Szymielewicz Michal. An- garia w Ziemi Lidzkiej // Ziemia Lidzka. 1938. № 10. S. 125-128. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

Частка 6. Нашы рэкі

21. Нёман. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Nieman // Ziemia Lidzka. 1938. № 5-6. S. 73-78. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

Леаніда Лаўрэша.

31. Вяселле. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Wesele // Ziemia Lidzka. 1939. № 2. S. 41-45. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

Частка 9. Гістарычныя камяні Лідчыны

32. Гістарычныя камяні Лідчыны. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Zabytkowe kamienie // Ziemia Lidzka 1937. № 9. S. 102-103.; 1937. № 10. S. 110-112. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

Частка 10. Лідскія могілкі

33. У цішы могілак... Надрукавана: Szymielewicz Michal. W cmentarnej ciszy // Ziemia Lidzka. 1937. № 11. S. 117-120. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
34. З таго свету. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Z tamtego swiata // Ziemia Lidzka. 1937. № 11. S. 125-127. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

Частка 11. Мовазнаўства

35. Трохі пра пакрыўданы. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Cos o skrywdzonem J. // Ziemia Lidzka. 1936. № 8. S. 5-7. Пераклад Станіслава Судніка.

Частка 12. Успаміны, лісты, успаміны пра Шымялевіча

36. Ліда ў гады Вялікай вайны. Надрукавана: Szymielewicz Michal. Lida w latach wielkiej wojny // Ziemia Lidzka. 1939. № 7-8. S. 185-198. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

37. Ліст Міхала Шымялевіча Драмовічу, дасланы ў рэдакцыю "Лідскай зямлі" Вітольдам Драмовічам. Надрукавана: Ziemia Lidzka. 1999. № 2 (37). Пераклад Станіслава Судніка.

38. Ліст напісаны ў 1963 г. Міхалам Шымялевічам сябру Яну Сегеню ў Варшаву. З асабістага архіва Януша Сегеня. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

39. Успаміны Яна Сегеня пра блізкага сябра свайго бацькі Міхала Шымялевіча. З асабістага архіва Януша Сегеня. Пераклад Леаніда Лаўрэша.

Частка 13. Рукапісы

40. Высяленне ў Казахстан у 1940 г. значайнай часткі жыхароў Лідскага павета. Рукапіс захоўваецца: Michal Szymielewicz. Wysiedlenie do Kazachstanu w r. 1940 znacznej części mieszkańców powiatu lidzkiego // Fundacja-Zaklad narodowy im. Ossolinskich. Katalog Rekopisow akcesyjnych Akc. 26/56. S. 9-89. Пераклад Леаніда Лаўрэша.
41. Ішымскі стэп і яго мінулае. Рукапіс захоўваецца: Michal Szymielewicz. Step Iszysmski i jego przeszlosc // Fundacja-Zaklad narodowy im. Ossolinskich. Katalog Rekopisow akcesyjnych Akc. 18/56. S. 95-163. Пераклад Станіслава Судніка.

Як бачна, большасць твораў Міхала Шымялевіча была надрукавана пры цары і Польшчы. Значная частка іх у перакладзе на

беларускую мову прыйшла цераз "Лідскі летапісец" і "Наша слоўба". А такія вялікія нарысы, як "Ішымскі стэп і яго мінулае" не друкаваўся ніколі нідзе, перакладаўся з рукапісу і друкуецца ў книзе ўпершыню.

Міхал Шымялевіч (18.10. 1879 - 11.01.1969, Michal Szymielewicz (Szymilewicz).

У адным са сваіх артыкулаў - "Borgcie i wlosc Borcianska" - Міхал Шымялевіч паведаміў, што, згодна з інвентаром Барцянскага староства 1765 г., барцяк вёскі Палуока Міхал Шымялевіч меў 3/4 валокі зямлі і плаціў штогод 30 злотых, а згодна з інвентаром 1798 г., ягоны сын Марцін Шымялевіч меў 1 дым (яго сям'я: 2 мужчынскія душы і 3 жаночыя) і 1 вала, 4/8 "osiadlych" валокі і 4/8 "rugujemnych" валокі, штогод адбываў паншчыну 2 дні ў тыдзень на дворнай зямлі і плаціў 40 злотых падатку. Другі сын Міхала, Ян, перасяліўся ў Падзітву. Сын Марціна і ўнук Міхала, таксама Міхал Шымялевіч, нарадзіўся ў Паўлоцы ў 1801 г. (маці Мар'яна з Вішнеўскіх) і жыў на адной валоцы зямлі сям'і свайгі жонкі ў вёсцы Пеляса. Згодна з інвентаром 1832 г., ён адбываў на дворнай зямлі ў Палашках ужо 3 дні паншчыны акрамя іншых абвязкаў і выплат. Тут, у Пелясе, 6 жніўня 1830 г. нарадзіўся бацька гісторыка - Ян Шымялевіч, сын Міхала.

Міхал Шымялевіч пачаў адкульцоўці ў Лідскай павятавай вучэльні. З памятнай кніжкі Віленскай губерні за 1901 г. бачна, што на пачатку стагоддзя малады Шымялевіч ужо працаўаў у Лідскай судова-міравой акрузе, канцыляры з'ездзе міравых суддзяў, памочнікам сакратара ("на пасадзе з 12 сакавіка 1898 г., каталіцкага ветравызынні").

У 1915 г. Шымялевіч пакінуў родны горад, стаў бежанцам. Пасля 1918 г. ён вярнуўся ў Ліду і перажыў усе наўальніцы, якія прыйшлі праз наш горад. Пасля стварэння ў каstryчніку 1926 г. у Лідзе гуртка Таварыства беларускай школы Міхал Шымялевіч стаў сябрам гэтай арганізацыі. У 1927 г. сябар ТБШ Міхал Шымялевіч удзельнічаў у выбарах у Раду г. Ліды і адзіны ад лідскага ТБШ прыйшоў у Раду. 13 красавіка 1940 г. 60-гадовы даследчык разам са сваёй жонкай і малодшай дачкой, жонкай польскага афіцэра, быў кінуты ў вагоны для быдла і разам з іншымі тысячамі лідзянамі вывезены паміраць у казахстанскі стэп, сям'ю пасялілі ў Палудзінскім раёне Паднечна-Казахстанскай вобласці, за 40 кіламетраў ад Петрапаўлаўска, а ягоны дом плошчай 71,41 м² у Лідзе быў канфіскаваны. Там у 1943 годзе атрымаў яшчэ 10 гадоў ППЛ, але ў 1948 г. быў вывезены ў Польшчу (па амністыі). Жыў у Сопаце з сям'ёй. Працаўаў вахцёрам. Памёр 11 студзеня 1969 года. Рэабілітаваны ў 1992 г.

Вось з такой кнігі пачаўся "Лідскі кнігазбор". Калі будзе лідскіх уладаў, то не ўзабаве пройдзе больш шырокая презентацыя кнігі, а калі не - то і не. Асноўнае зроблена - кніга ёсць.

Яраслаў Грынкевіч.

"Новы замак" презентавалі ў Наваградку

У Наваградскай цэнтральнай раённай бібліятэцы адбылася прэзентацыя гадавіка сяброў Гарадзенскага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў "Новы замак". З бібліятэкамі і чытчамі сустрэліся пісьменнікі з Гродненскім Валянцін Дубатоўка і Янка Трацяк, са Слонімскага Сяргей Чыгрын, з Наваградка Міхась Зізюк і з Дзятлава краязнавец і грамадска-культурны дзеяч Валер Петрыкевіч.

Сустрэчу распачаў кіраунік Гарадзенскага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў Валянцін Дубатоўка, які "пагартаў" свежы нумар "Новага замка" і спыніўся на асбах, якія там надрукавалі свае творы.

Рэдактар выдання Янка Трацяк распавёў пра тое, як ён працаў над выданнем, адзначыўши, чым яно адрозніваецца ад ранейшых, адказаў на пытанні прысутных.

Сяргей Чыгрын чытаў свае гумарыстычныя вершы, Міхась Зізюк спяваў песні на слова беларускіх аўтараў, а Валер Петрыкевіч распавёў пра тое, як на Дзят-

лаўшчыне ўшаноўваюць пісьменнікаў-землякоў. Госці пакінулі для бібліятэкі шмат сваіх новых кніг, а бібліятэкары падаравалі пісьменнікам на памяць памятныя медалі з выяўлюючымі Адама Міцкевіча.

Барыс Баль,
Беларуская
Радыё Рацыя,
Наваградак.
Фота аўтара.

Незабыўны Манюшка - на канцэртах і ў лекцыях

У Менску працягваецца святкаванне юбілею кампазітара Станіслава Манюшкі. Яго натхненльная музыка прагучала 23 траўня ў Артыстичным Нацыянальным бібліятэцкім зале для членоў Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА. У гэтым ж вечар шырокая публіка мела асалоду слухаць арыі з оперы Манюшкі ў вялікай зале Белдзяржфілармоніі. За дырыжорскім пультам стаяў маэстра Антоні Віт з Варшавы, арыю Ентка з оперы "Галька" выконваў саліст Варшаўскага

тэатра тэнар Рафал Бартмінскі. 24 траўня ў дзень адчыненых дзвярэй Вялікага тэатра оперы і балету пра творчасць кампазітара распавядалі ў сваёй лекцыі прафесар БДАМ Віктар Скарабагатаў. Многім цікава было даведацца, што на беларускіх землях у XIX-стагоддзі існавалі 26 тэатраў оперы і балета. Оперныя пастаноўкі ў палацах Радзівілаў і Сапегаў ажыццяўляліся вядомыя майстры сцэны з Еўропы.

Станіслаў Манюшка пісаў

песні на вершы Ул. Сыракомлі, Я. Чачота. Дзякуючы свайму таленту, з лёгкасцю і натхненнем ён ствараў рамансы на вершы рускіх і французскіх паэтаў.

У лекцыі прафесар Віктар Скарабагатаў распавёў, якая мясціна паслужыла правобразам для оперы "Страшны двор". Гэта была сядзіба дзядзькі кампазітара ў Смілавічах. Аднойчы дзядзька, жадаючы напалохаць малога Стася, сказаў яму, што стары гадзінник апоўнаучы нечакана пачынае адбіваць гадзіны, калі закрычыць певень, а з партрэтам у залах выходзяць жывыя паны і паненкі, былыя валадары маёнтка. Уражанне

дзяцінства паслужыла сюжэтам музычнага твора.

Опера "Страшны двор" ставілася ў Расіі пад назвай "Зачараваны замак". У ёй дзеянне адбывалася ў пачатку XVIII стагоддзя. Брэты вярталіся з вайсковай службы і траплялі ў таемнічы замак. Яны закахаліся ў дзвюх паненк... .

Навіны Германіі
У Германіі петыцыя аб прызнанні Галадамору генацыдам набрала неабходную колькасць галасоў

Петыцыя аб прызнанні Галадамору 1932-1933 гадоў генацыдам украінцаў, размешчаная на сайце парламента Германіі, набрала неабходныя 50 000 галасоў, паведаміла Міністэрства замежных спраў Украіны.

Архіўнае фота. Падчас Галадамору ва Украіне

У 23:10 26 траўня колькасць тых, хто пакінуў свае дадзеныя ў падтрымку петыцыі, перавысіла неабходны мінімум у 50 000 галасоў. Гэта азначае, што петыцыю павінен разгледзець парламент і, не выключана, што Бундэстаг паставіць на галасаванне пытанне аб прызнанні генацыду ўкраінскага народа.

"Наперадзе - няпростая праца з дэпутатамі. Ращуча спадзяёмся на паспяховыя вынікі", - гаворыцца ў паведамленні.

Петыцыя з'явілася на сайце парламента Германіі ў канцы красавіка. У яе тэксце гаворыцца, што нямецкі Бундэстаг, як і 23 іншыя краіны свету, павінен прызнаць,

што Галадамор ва Украіне ў 1932-1933 гадах - гэта генацыд украінскага народа, выкліканы савецкім рэжымам пад кірауніцтвам Сталіна.

Вярхоўная Рада Украіны прызнала Галадамор 1932-1933 гадоў генацыдом украінскага народа ў лістападзе 2006 года. Украіна са спасылкай на дадзеныя наўкова-дэмографічнай эксперытызы сцвярджае, што агульная колькасць чалавечых страт ад Галадамору 1932-33 гадоў складае амаль 4 мільёны чалавек, а страты ўкраінцаў у частцы ненароджаных складаюць больш за 6 мільёнаў чалавек.

Радыё Свабода.

Эла Дзвінская,
фота аўтара.
1. Рафал Бартмінскі і Антоні Віт; 2. Канцэрт у Нацыянальной бібліятэцы; 3. Ля Вялікага тэатра оперы і балета

Памяці жонкі Наталі

* * *

Памятаю той кастрычніцкі дзень 1966 года, калі ўпершыню ўбачыў яе. Лёгкай ступою ў гурце дзяўчынчыкі яна паднімалася па лесвіцы ў тым, яшчэ даваенным, корпусе біяфака. "Паглядзі, якая дзяўчонка! - з захапленнем вымавіў Грыша Падлужны. - Гэта Шчучка з шостай групы". А яе нельга было не заўважыць. Яна вабіла сваёй вытанчанай прыгажосцю, чароўнай усмешкай, някідкім арыстакратызмам. Была вясёлай і грамадзейскай. Яе тонкі голас, як сярэбраны званочак, вылучаўся спаміж дзяўчынскай гаманы. Але, прыгожая, як ружа, яна была і калючай, як ружа. Яе востры язычок імгненна ставіў на месца якога-небудзь залішне самаўпўненага кавалера. Хоць дзяўчынка ў нас на курсе было ўтрайа болей за хлапцоў, шмат хто ўздыхаў па ёй. Я ўтым ліку. Ейная "калючасць" і мяне стрымлівала ад праяўлення пачуццяў.

На 4-м курсе, калі мы ўжо спецыялізуваліся на кафедры біахіміі і біяфізікі, надарылася шчаслівая магчымасць быць бліжэй да яе. Неяк сама сабою ўтварылася сяброўская кампанія з трох дзяўчын (Таціяны Гладковай, Клавы Буланавай і Наталі) і двух хлапцоў (Аляксандра Ушкова і мяне). Разам рыхталіся да залікаў і экзаменаў, карапераваліся ў наладжванні доследаў, абміркоўвалі дыпломныя праекты. Разам хадзілі ў тэатр і кіно. Прыйгадваю, калі мне ў 3-й клініцы выразалі гланды, сябры прыйшли ў адведкі. Прыйнеслі розных прысмакаў, сяго-таго падсілкавацца. І толькі Наталія здагадалася зварыць кісялю. Гэта было вельмі дарэчы, бо есці я тады яшчэ нічога не мог. Быў вельмі ўдзячны ёй. Тым не менш дыстанцыя паміж намі заставалася.

Толькі напярэдадні абароны дыпломных працаў, ведаючы, што Наталія яшчэ не намалявала дыяграмы (мабыць, адзінае, чаго яна не ўмела, - гэта маляваць), я наважыўся прапанавацца сваю дапамогу. Аднак, каб смялей пачувацца, узяў за памочніка Ушкова. Прыйехалі да яе і ўбачылі, што з дыяграммамі ў Наталіі сапраўды "поўны завал". За гадзіны трывалі ўсё ў найлепшым выглядзе, чым заслужылі ад яе шчыры дзяўчык.

Як бачыш, шаноўны чытальнік, мой шлях да яе сэрца быў надта доўгі. Праз год, калі я ўжо стажаваўся ў Інстытуце малекулярнай біялогіі, павінішаваў Наталю паштоўкай з днём народзінаў. Папыталаўся, як маецца, як уладкавалася ў Інстытуце гематалогіі. Яна адказала. А я ўсвою чаргу запрасіў яе пагасціць у Маскве, прымеркаваўшы прыезд да пачатку майго адпачынку ў ліпені. Пазней Наталія ўспамінала, што бацькі не хацелі адпускати яе. І толькі пасля таго, як дачка запэўніла, што там працуе не толькі аднакурснік, але і аднакурсніца (маючи на ўвазе Наталю Ліцвінку), яны згадзіліся.

Падарожжа цягніком не

"Заві мяне кветачкай..."

абышлося без прыгодаў. Ейнае месца ў плацкартным вагоне было бакавое ніжняе, а верхняе - у Георгія Жжонава. Тады вядомыя акцёры былі больш скіпляя, чым цяпер, без фанабэрый. Ён не называў сябе, але Наталія здагадалася - зарада адметнае ў яго ablіtchka. Ехаў з Менска, можа, здымалася там. Пакуль відно было, сядзелі за адкідным столікам, пілі гарбату. Крыху пагутарылі пра сёе-тое. Наталія сказала, што едзе ў Москву ўпершыню, да аднакурсніка.

А побач, цераз праход, размісціліся нейкія артысты, нейкія "мастакі самадзейнасць". Былі ў цэнтры ўвагі, увесе час спявалі, весяліліся. Адзін з гэтых камсамольцаў пачаў заліцацца да Наталі. Як ужо ўсе палеглі спаць, палез да яе, - кажа, пасунясь. Наталія трохі спaloхала: "Здурнеў ты ці што?" А той ўсё адно нахабна лезе. Відаць было, што не прывык, каб яму адмаўлялі. Шмат хто чуў гэту валтузню, але ўсе маўчалі. "Жжонаў быў адзіны, хто за мяне заступіўся", - з удзячнасцю ўспамінала Наталія. Перагнуўшыся з верхняй паліцы, ён сказаў цвёрда: "Гэта дзяўчына едзе са мною".

Камсамолец не паверыў, але адчапіўся. "А як прыехалі на Беларускі вакзал, - згадвала Наталія, - той нахабнік яшчэ стаяў на пероне, вычэкваў, назіраўчы, сустэрнене мяне хто ці не. А тут падышоў ты з белай ружай. Я тады была такая радая, што ты спаткаў мяне, што не спазніўся. Дзіва што, адна ў чужым горадзе..."

Тры дні я знаёміў яе з Москвой: хадзілі ў тэатры, музеі, кнігарні, праста гулялі па горадзе, успаміналі студэнцкія гады. Нашы сяброўскія дачыненні сталі яшчэ больш шчырымі і даверлівымі. А па прыездзе ў Менск, куды мы вярнуліся разам, я ўпершыню спзнаў смак яе падалунка. Не верыў свайму шчасцю! Дзяўчына, пра якую я мог толькі марыць, была ў маіх абдымках!

Пры канцы верасня 1972 года я прапанаваў Наталі выйсці за мяне замуж. Але адначасова папрэдзіў, што ёй са мною будзе вельмі нялёгка, што беларуская справа, якой я намерыўся прысвяціць сваё жыццё, не прынясе ніякіх дыўдэндаў. Мая Шчучка захавала той ліст, дзе я пісаў пра ўсё гэта:

"Падумай добра, ці зможаш ты быць не толькі жонкай, але і майм верным сябрам. Гэта не так лёгка, як можа здацца на першы погляд. Калі не зможаш, дык лепей разысціся цяпер, бо ў адваротным разе мы рана ці познастанем чужымі, а жыццё наша будзе пакутай... Я не абяцаю табе спакойнага жыцця і тым больш не абяцаю "залатых гор". Я нават не пэўны, кім мне заўтра давядзеца быць - навукоўцам ці дворнікам... Хачу, каб нашыя дзеци былі не горшымі, а намнога

З сваім абраникі. Азярычына. 1 траўня 1973 г. Фота Міхася Макаранкі

лепшымі за нас, каб яны былі шчырымі беларусамі. А для гэтага, як мінімум, трэба, каб іх маці была беларускай. Не ведаю, ці добра ты ўсведамляеш гэтую адказнасць. Я досьці нагледзеўся, як людзі пакутуюць праз свае неабдуманыя ўчынкі ў маладосці, і не хачу паўтараць іхнія памылкі... Галубка мая, я не хачу, каб ты была няшчаснай са мною, бо бязмежна кахаю цябе і жадаю табе добра. Будзь разумніцай, добра падумай пра ўсё гэта і не спяшайся з адказам, каб не шкадаваць пасля".

Але дарэмна я сумяваўся. Гэтая, на першы погляд, кволая дзяўчына мела моцныя характеры і вяліке беларуское сэрца. Яе выбар быў усвядомлены, бо ёй таксама балела душа за родную мову, бо яна таксама не магла мірыцца з той несправядлівасцю і крӯдамі, што чыніліся нашаму няшчаснаму народу.

На пачатку лістапада пaeхаў з Наталій у Азярычына, каб пазнаёміць яе са сваімі бацькамі. Сустэрча была цéплай. Бацькі прынялі маю абраницу вельмі зычліва. Потым, трохі счакаўшы, тата не спадзівся запытаўся ў яе:

- А калі станеца так, што твой мужыка пагоняць у Сібір, ці гатова ты пайсці за ім?

- Так, - не вагаючыся, адчала Наталія. Яна ўжо ведала, з кім звязае свой лёс.

І сёння, праз 46 гадоў, я з хваляваннем успамінаю той сонечны дзень 14 красавіка 1973 года, калі мы ўзялі шлюб, злучыўшы свае жыццёўкі ще ўзбяджкі... А праз два тыдні, 1 траўня, вяселле гулялі ў Азярычыне. Сярод ганаровых гасцей там былі Яўген Кулік, Але́сь Розанаў, Вольга Іпатава, Васіль і Наталія Ліцвінкі, Юзік і Людміла Прышчэпы, Валік Шык, Міхася Макарэнка. Дзякуючы Міхасю, майму калегу-хіміку і выдатнаму майстру фатаграфіі, тая падзея была зафіксаваная на каліяровай стужцы, з якой пазней наша дачушка зрабіла шыкоўны альбом, падараўшы яго нам да 40-годдзя шлюбу.

Калі нарадзіліся дзеци, пытанне іх моўнага выхавання пастала перад намі ў практичнай роўніцы. І ў дзіцячых садках, і ў школах панавала расейская мова. Як стварыць для дзяцей асяроддзе, якое б успрымалася як натуральнае, і міжвёлі не сфармаваць у іх комплекс непаўнавартасці? Як бацькі нарадзіліся дзеци, пытуль не пачулі саміх сябе на магнітапонійнай стужцы. Бо мы ж - не прафесійныя акцёры, каб запісаць на адным дыханні, даводзіліся рабіць паўзы. Вядома, што чалавек і без таго чуе свой голас іншай, чым у запісе. А мы ж яшчэ дужа стараліся ўвайсці ў ролю, прыпадабняючыся да казачных персанажаў. И як паслушалі - такі нас апанаваў смех! Так рагаталі, так рагаталі - як не парваліся! Доўга не маглі суняцца. Ніколі ў сваім жыцці гэтак не смяяліся... Не памятаю, дапісалі мы ту юказку ці

ктыўным каналам русіфікацыі. А што ж прапанаваць наўзамен? Зразумела, было радыё, адкуль яшчэ гучала родная мова ў песнях, пастаноўках тэатра перад мікрафонам, інфармацыйных праграмах. Але самае галоўнае: мы штодня чыталі нанач сваім дзецим беларускія казкі, апавяданні, вершы. Потым набылі праектар і ў выходныя дні часта паказвалі ім дыяфільмы, пераўкладаючы суправаджальны тэкст з расейскай ці ўкраінскай мовы... Так і пайшло: дома дзеци гаварылі пабеларуску, а па-за яго сценамі - па-расейску.

Аднаго разу Наталі прыйшла ў галаву ідэя

рацыяналізаваць працэс чытання: запісаць казкі на магнітапонійнай стужцы. Да чаго давялі тады нашую мову, вельмі добра паказвае такі факт. Уладзімір Содаль рыхтаваў для сваіх перадач "Роднае слово" сюжэт пра Цёткую. И спрабаваў напытаць, хто мог бы на памяць расказаць яе верш "Сынок маленкі". Сустрэўшы мяне, папрасіў памагчы: "Зыміцер, я ў роспачы, ува ўсім Менску не могу знайсці хлапчука перадшкольнага ўзросту, які можа гаварыць па-беларуску!" Наш Кастусёк вывучыў той верш напытаць, хто мог бы на памяць расказаць яе верш "Сынок маленкі". Сустрэўшы мяне, папрасіў памагчы: "Зыміцер, я ў роспачы, ува ўсім Менску не могу знайсці хлапчука перадшкольнага ўзросту, які можа гаварыць па-беларуску!"

У традыцыйным строі (з калекцыі Міхася Раманюка) з сынам Кастусём. Менск. 6 кастрычніка 1979 г. Фота Яўгена Куліка

не, але ўжо болей не спрабавалі. Да чаго давялі тады нашую мову, вельмі добра паказвае такі факт. Уладзімір Содаль рыхтаваў для сваіх перадач "Роднае слово" сюжэт пра Цёткую. И спрабаваў напытаць, хто мог бы на памяць расказаць яе верш "Сынок маленкі". Сустрэўшы мяне, папрасіў памагчы: "Зыміцер, я ў роспачы, ува ўсім Менску не могу знайсці хлапчука перадшкольнага ўзросту, які можа гаварыць па-беларуску!" Наш Кастусёк вывучыў той верш даволі хутка - добрую меў памяць. Наталі хораша апранула яго, завяла на шыю як гальштук тканы паясок з традыцыйным арнаментам. Памятаю, ўсё прыйшло добра, толькі надта змарылася нашае дзіця, чакаючы ў студыі сваёй чаргі. Но ў Леаніда Барткевіча, які запісаўся там з дзіцячым хорам, нешта ўсё зрывалася голас.

(Працяг у наст. нумары.)

Леанід Лаўрэш

Гісторыя з паходжаннем паўстанца аддзела Людвіка Нарбута

Пасля паразы аддзела Людвіка Нарбута пад Дубічамі 4 траўня 1863 г. трэба было паходжаньне паўстанца і, каб аб атрымаць дазвол, патрабавалася адмыслова тэлеграфаваць у Вільню генерал-губернатару Назімаву і атрымаць ад яго дазвол.

На ноч целы забітых паўстанцаў перанеслі ў бабінец касцёла ў Дубічах. Сяброўка Тэадоры Манчуныскай Тося Табенская, якая займалася паходжаннем, успамінала:

"З трупаў лілося столькі крыўі, што здавалася яны плаваюць у крывавай пльні.

Касцельныя бабкі аблымылі трупы ад крыўі, вясковыя жаночыны, з плачам, як па ўласных сынах, накрылі іх сваёй грубай бялізнай і прасцінамі.

Ранкам прыбылі некалькі спадарыні ў спадароў з суседніх гаспадараў. Прывезлі бялізну і адзенне для забітых, посцілі і бандажы для параненых ...

Змрочная сур'ёзнасць ляжала на галавах усіх, хто прыбываў на гэты балочы людскі ритуал... З вялікай роспаччу глядзелі на тое, як палягла моладзь, з якой яны звязвалі так многа наядзей, ляжыць як скошаная трава ў бабінцы касцёла. Тут ляжали найлепшыя і найшляхетнейшыя сыны Лідскай зямлі, яе будучыня, а можа і слава.

Ляжаў і ён, камандзір - Людвік Нарбут, у якім не толькі Ліда, але і ўся Літва страдала свайго найслуёнейшага ваяра за вольнасць.

З прыбыўших на паходжанне спадарыні найбольшую дапамогу аказаў: Тараевіч з Салтанішак і Юзэфа Вісманта - настаўніца.

Нарэшце ўсё падрыхтавана.

Дванаццаць белых нефармаваных трунаў былі пастаўлены ў касцёле без катафалка, прости на зямлі і ўтварылі піраміду, верхам якой была абабітая чорным аксамітам труна камандзіра.

Развітаўшися з нягодамі і цяжкасцямі свайго кароткага жыцця, прысвеченага Краю, якое налічвала краіну болей за 31 год, спаў у труне вечным сном Людвік Нарбут, над дванаццацю сваімі вернымі таварышамі, а людзі, углядваючыся ў яго "дамавіну", як у святыню, выціралі заплаканыя вочы і паўтаралі: "Зусім як Хрыстос з дванаццацю апосталамі" ¹.

¹ Elzbieta Tabenska. Z doli i niedoli. Wspomnienia wygnanki. Krakow, 1897. S. 34-35.

² Kowalewska Zofja. Dzieje powstania lidzkiego: wspomnienie o Ludwiku Narbutie. Wilno, 1934. S. 54.

³ Там жа. S. 78-79.

⁴ Пасля разбурэння ў 1869 г. касцёла ў Дубічах, алтарная фігура Хрыста захоўвалася ў суседнім Нацкім касцёле.

⁵ Kowalewska Zofja. Dzieje powstania lidzkiego: wspomnienie o Ludwiku Narbutie. Wilno, 1934. S. 56.

⁶ Kurjer Litewski № 158, 16 (29) lipca 1909.

⁷ Kurjer Litewski № 166, 25 lipca (7 sierpnia) 1909.

⁸ Ziemia Lidzka. 2002. № 1 (48).

Паходжанне з вялікай урачытасцю адбылося 24 красавіка (6 траўня). Акрамя шматлікіх сялян прысутнічалі 14 ксяндзоў і каля 200 туцыйшых землеўладальнікаў. Тлумы перапаўнялі касцёл, яшчэ большая колькасць людзей стаяла каля касцёла.

Вялікая, загадзя падрыхтаваная магіла, чакала палеглых за вольнасць. Усе труны былі пастаўлены ў дол у адзін рад. Лідская зямля прыгарнула сваіх верных сыноў, прымаючы іх у сваё лона на вечны адпачынак. З пяску, насыпанага жменямі вырас высокі капец, які закідалі вясновымі кветкамі. Яшчэ не высахлі слёзы ў сем'ях, як гэты курган казакі зруйнавалі капытамі сваіх коней².

У 1864 годзе ў гадавіну бітвы пад Дубічамі да магілы прышлі сябры загінуўших разам са спадарыні Геншаль, сястроў былога сябра арганізацыі. Каля магілы іх адразу ж атачылі жаўнеры і пагналі ў Ліду: "Раз моліцеся на магіле Нарбута, дык вы такія самыя бунтаўшчыкі, як і ён". Аднак у Лідзе ваенны начальнік Лідскага павета палкоўнік Алхазаў атрымаў "у лапу" 25 рублёў і ўсіх адпусціў³. Як тут не ўспомніць слова Вяземскага: "У Рэспубліцы супраць закону ѿсішаецца іх невыкананнем", і дадам ад сябе, хабарніцтвам.

У Лідскім павеце людзі яшчэ доўгі час не верылі ў смерць Людвіка Нарбута і спадзяваліся на яго вяртанне. Хадзіла шмат легенд. Вось адна з іх: "Скульптур Хрыста было трох. Адна ў Вільні на Антокалі, другая ў Дубічах, у касцёле, трэцяя недзе ў свеце, невядома дзе зараз валадарыць. Нарбут не загінуў, але пайшоў у свет шукаць каралеўства трэцяга Хрыста, а як знайдзе, дык прыйдзе разам з ім адпоміці за ўсё крываў і забярэ тады з Начы⁴ фігуру другога Хрыста"⁵.

У ліпеніцкім нумары 1909 г. "Кур'єра Літоўскага" настаўнік пецярбургскай мужчынскай гімназіі пры касцёле Св. Кацярыны Алоізы Сцерла-Арліцкі (Alojzy Sterlo-Orlitski) напісаў пра сваё ўражанні ад наведвання мястэчка Дубічы. Сярод іншага ён паведаміў: "На ўзгорку, пасярод малінічных могілак, раней стаяў драўляны касцёлік, у ім мелася фігура Пана Езуса. Да гэтай фігуры здалёк прыходзілі пілігримы, і тут адбываўся дзіўныя рэчы: сляпія пачыналі бачыць, глухія чуць, якія

мы гаварыць, а хворыя выздаравівалі. У Дубічах заўсёды было шмат паломнікаў."

Наступіў 1863 г. Касцёл разабралі на дровы для вайсковай часткі ў Васілішках, чудоўную фігуру разам з алтарамі перавезлі ў касцёл Начы. Гэтак цягналася 40 гадоў.

Зараз, калі бліскун ў прамені рэлігійнай свободы, сяляне ў Дубічах вырашилі адбудаваць святыню і перанесці ў яе цудадзейную фігуру Езуса. ... 5 ліпеня адбылося залажэнне кутніага каменя новага касцёла.

На Дубічках могілках разам з сваімі паплечнікамі спіць вечным сном герайчны камандзір паўстанца Людвік Нарбут. Доўга я шукаў хоць нейкага помніка ці крыжса з надпісам, і, не знайшоўши, зварнуўся па дапамогу да сялян, якія стаялі каля могілак.

Адзін з іх, сівы як голуб старавік, сведка паразы паўстанцаў Нарбута, прывёў мяне на пагорак, падобны на вал які атакае могілкі. Паказваючи на працяглую, але ледзь бачную нізінку, сказаў:

- Тут супольная магіла Нарбута і яго таварышаў.

I, паказаў месца кожнага з іх:

- Тут мы паклалі Красінскага, тут Лукашэвіча, тут двух братоў Бразоўскіх

I гэтак паказваючы - скажаў:

- А тут ляжыць наш любімы і справядлівы камандзір.

Сказаўшы гэта, старавік замігаў, па зморшчаным і загарэлым твары пацяклі слёзы.

- Там, куды спадар глядзіць, там на балоце палеглі ўсе, - сказаў ён паказваючы мне рукой на супрацьлеглы бераг возера. - Адтуль чуліся стрэлы, але потым усё сціхла, і праз некалькі гадзін нам аддалі знявечаныя целы для паходжання.

- Чаму, - пытаю ў яго, - няма помніка ці хоць крыжса з надпісам, што гэта магіла Нарбута і паўстанцаў?

- Раней было не можна, а зараз, хоць і можна, але няма каму гэта зрабіць.

- А ці засталіся крэўныя, ці можа хто з грамады хоча сціплы помнік паставіць?

- Крэўныя? ... не ведаю. Некалькі гадоў таму прыядзіжай нейкі багаты спадар, запытаў, дзе магілы паўстанцаў і дзе паходжаны Нарбут. Калі яму паказалі - здзівіўся, што няма помніка, сеў на мураву, пасядзеў пяць хвілін і паехаў. I шмат да яго і пасля яго было такіх наведвальникаў, і кожны шкадаваў, што няма помніка. Здаецца, нікому гэта не патрэбна.

Са смутнымі думкамі я пакінуў старога, а ён яшчэ доўгі час атаяў касцёл і пра нешта думаў. Няма там аніводнай квяткі, аніводнага дрэўца. Ці дача-

каемся мы хоць сціплага помніка?"⁶

Як бачым, прыгожа напісаны тэкст настаўніка гімназіі паводле тумачыць, чаму на месцы паходжання паўстанцаў не было помніка.

Праз некалькі нумароў газеты, на ту ж тэму выказаўся Вандалін Шукевіч - член-карэспандэнт Кракаўскай акадэміі ведаў, адзін з заснавальнікаў беларускай археалогіі, жыхар суседніх Начы і надзвычай дасведчаны чалавек у гісторыі нашага краю.

Шукевіч паправіў гісторычны памылкі, пецярбургскага настаўніка, сярод іншага ён паведаміў, што ста-

ры касцёл у Дубічах існаваў да 1869 г. і быў зачынены, бо, як быццам, мог паваліцца ад старасці. Яго можна было адрамантаваць, але гэтага зрабіць не дазволілі. Замест рамонту, касцёл быў зачынены і разабраны, а касцельную зямлю, "урад аддаў папам у Лідзе", - піша Вандалін Шукевіч.

Гісторык, паправіўшы настаўніка, пераказаў сапраўдную гісторыю мястэчка Дубічы. Мястэчка заўсёды было каралеўскай маёрасцю, а яшчэ раней - уласніцю Вялікіх князёў ВКЛ. На супрацьлеглым ад мястэчка беразе возера Пелясы, Вітаўт меў паляўнічы двор. З усёй маёрасцю, па прывілеі Казіміра Ягелончыка і Жыгімонта I, толькі возера Пеляса і зямля вакол яго была прыватнай маёрасцю Яна Касцевіча, падляшскага ваяводы. Наступнымі пасля Касцевіча ўладарамі возера былі: Радзівілы, Садоўскія, Францкевічы, Тышкевічы, а ў XIX ст. ім валодала графіня Вансовіч, пасля яе возера мелі Патоцкія.

Але самае цікавае Шукевіч расказаў пра магілу паўстанцаў 1863 г. Працытую гэты фрагмент тэксту цалкам: "Магіла Людвіка Нарбута і яго таварышаў, палеглых у бітве каля Дубічаў 22 красавіка (на старым стылі) 1863 г. знаходзіцца на зямлі, якая належыць папам, з-за гэтага да нашага часу цяжка марыць пра ўстаноўку хоць якога помніка. Гэта адзінай прычынай яго адсутніці. Нядайнасць сваякоў ці грамадскасці не мае да адсутніці помнікаў нікага дачынення. Ці зменіцца гэта калі-небудзь да лепшага - хто ведае? Да гэтага часу памяць пра гэтых пакутнікаў мы захоўваем у скарбніцах сваіх душ, і тут ужо даўно стаіць помнік нашым героям"⁷.

"Папы ў Лідзе", якім належала зямля былога Дубіцкага касцёла (дарэчы, таму новы касцёл будаваўся ў баку ад старых могілак) - гэта лідскі дабрачынны таго ўжо іншай темы.

Помнік у Дубічах

часу Іосіф Каяловіч, родны брат гісторыка і добра вядомы на Лідчыне, зачыты русіфікатаў. Але Каяловіч як барацьбіт з помнікамі - гэта нешта новае пра гэтага чалавека.

І толькі ў 1933 г., дзякуючы ініцыятыве жаўнераў і афіцэрў 76-га Лідскага палка пяхоты, у Дубічах паставілі помнік памяці Людвіка Нарбута і палеглых паўстанцаў. Сродкі на яго пабудову былі сабраны спецыяльным, для той мэты сабраным Камітэтам Лідчыны, на чале якога стаяў генерал Эдвард Рыдз-Сміглы. Праект выкананы прафесар Універсітэта імя Стэфана Баторыя, знакаміты мас-так Фердынанд Рушчыц. Адкрыццё помніка 6 жніўня 1933 г. было вялікай падзеяй і святам для мясцовага люду. З гэтай нагоды з'явіліся спецыяльныя публікацыі, прысвяченыя Людвіку Нарбуту і студзеньскаму паўстанню, а таксама гісторыі 76-га Лідскага палка пяхоты, якому было нададзена імя геройскага камандзіра (полк у той час дыслакаваўся ў Гародні). У адрозненне ад іншых, гэты помнік перажыў савецкія часы, бо ў савецкай гісторыяграфіі, тое паўстанне лічылася толькі сацыяльным і антыцарским.

Пасля пабудовы новага касцёла ў Дубічах, туды вярнулася алтарная фігура Хрыста, якая да гэтага часу захоўвалася ў Нацкім касцёле. А ў цяжкім 1947 г., перед пачаткам нядзельнай службы ў Дубіцкім касцёле, на вач

“ПЛАНЕТА БЕЛАРУСЬ” У МАГІЛЁВЕ

10 красавіка 2019 г. Магілёў наведаў знакаміты беларускі фатограф і журналіст, заснавальнік парталу "Планета Беларусь" Сяргей Плыткевіч. Творчая сустрэча са знакамітым беларускім фатографам, журналістам, выдаўцом, дырэктарам Фонду дзікай прыроды "Чырвоны Бор" Сяргеем Плыткевічам адбылася ў касцёле Св. Станіслава, пры падтрымцы якога магілёўская суполка ТБМ і арганізавала падзею.

Сяргей Плыткевіч - дырэктар краязнаўчага выдавецтва "Рыфтур", дырэктар Рэспубліканскага фонду развіцця турызму і падтрымкі дзікай прыроды "Планета без мяжы", фотамастак, аўтар фотальбомаў "Мая Беларусь", "Беларуская экзотыка", "Нечаканая Беларусь", "Планета Беларусь", "Запаведная Беларусь" і іншых. Ён распавёў шмат цікавага пра сваю творчасць і працу, пра рознага кшталту выпадкі з уласнай практикай, узгадаў хвалюючую гісторычную

вялікае ў Еўропе верхавое балота Ельня ўразяць любога замежнага госця. Но не так многа ў свеце захавалася кавалачкай некранутай дзікай прыроды, тым больш у самы цэнтры індустрыйльной Еўропы.

Сяргей Міхайлавіч з захапленнем распавядаў магілёўцам пра нашу краіну. Беларусь знаходзіцца ў геаграфічным цэнтры Еўропы, на скрыжаванні дарог - і не толькі зямных, але і паветраных. Аднак дагэтуль краіна не пазнаная да канца, захоўвае мноства таямніц і недаступных воку прыгожых мясцін. Беларусь заўсёды будзе загадкай, здатнай здзіўляць.

Сяргей Плыткевіч даўно марыў убачыць сваю радзіму з вышыні птушынага палёту. Яшчэ падчас навучання ў Полацкім лясным тэхнікуме ў яго ўзнікала жаданне звязаць свой лёс з небам - была магчымасць атрымаць спецыяльнасць лётчыка-назірніка... Журналіст і фатограф Сяргей

на. І цяпер у сваёй выснове фатограф пераконвае жыхароў "Планеты Беларусь", грамадзян гэтай неверагодна прыгожай краіны, пераконвае з дапамогай зробленых у палётах фотадымыкай, аб'яднаных у фотальбомы "Нечаканая Беларусь", "Планета Беларусь", фотавыставы, з якімі Сяргей Плыткевіч вандруе па краіне.

Сяргей Міхайлавіч зрабіў і фільм пра непаўторную беларускую прыроду. Адзін з магчымых шляхоў паказаць яе прыгажосць - праз чалавека, які па-сапраўднаму адчувае сябе непадзельным з ёй. На нейкі час займець яго ўспрыманне, паглядзець на "дзікую Беларусь" яго вачыма, разам з ім наблізіцца да тae рысы, за якой заканчваецца бытавое чалавече жыццё і пачынаецца тайна прыроды.

Мы павінны бачыць прыгажосць той

падзеі. Сяргей Міхайлавіч прадставіў узвес публікі свае лепшыя фотадымыкі, а таксама прадэманстраўвіў відэазапісы момантаў працы людзей, якія звязалі свой лёс з роднай прыродай.

"Мая Беларусь" - так называўся першы аўтарскі фотаальбом, які быў выдадзены ў 2001 годзе. Потым было шмат турыстычных даведнікаў, камплектаў паштоваў, а таксама альбомы "Беларуская экзотыка", "Нечаканая Беларусь", "Дикая жыцьць в цэнтре Еўропы", "Планета Беларусь". Гэтымі выданнямі Плыткевіч спрабуе пераканаць і суайчыннікаў, і замежных гасцей, што наша краіна незвычайная і нават экзатичная. Сяргей Міхайлавіч дае магчымасць паглядзець на дзікую прыроду, якая амаль недасягальная для звычайных людзей.

У "Нечаканай Беларусі" ўпершыню ў гісторыі нашай краіны Сяргей Міхайлавіч паказаў самыя прыгожыя мясціны Беларусі з вышыні птушынага палёту. Альбом вытрымаў трэх выданні, але час ляціць імкліва - многія гарады значна змяніліся.

Таму Сяргей Плыткевіч вырашыў зрабіць новую кнігу "Планета Беларусь", якая працягвае туго ж тэму. Ён ўпэўнены, што дзівосныя разлівы на Прыпяці, якую называюць палескай Амазонкай, або самае

Плыткевіч, праляцеўши не раз на верталёце па-над Бацькаўшчынай, здымав яе краявіды на фотаапарат.

Ці можна параванаць краіну з планетай? Фотамайстар Сяргей Плыткевіч здзеінштвар больш за сто адмысловых палётаў над Беларуссю і перакананы: параванаць не толькі можна, але і неабход-

зямлі, на якой пашчасціла жыць, працаваць, выхоўваць сваіх дзяцей. Мы памятаем сваіх продкаў, якія не шкадавалі жыцця дзеля захавання незалежнасці нашай Радзімы, і разумеем, што зараз мы нясём адказнасць за лёс планеты Беларусь...

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасік Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сіцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbt-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

**Шэмянкова
Наталля,
Магілёў.**

*Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.*

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісаны да друку 27.05.2019 г. у 17:00. Замова № 1004.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,37 руб., 3 мес.- 7,11 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.

1995 г.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.